

Ks. Zygmunt Tokarz MS
Dębowiec

ZWIĄZEK CHARYZMATU ZAKONNEGO KSIĘŻY MISJONARZY SALETYNÓW Z GŁOSZENIEM MISJI LUDOWYCH

11

Przedstawimy kolejno związek formalny charyzmatu zakonnego Księżów Misjonarzy Saletynów z misjami ludowymi, następnie związek treściowy, by na końcu ukazać aktualność saletyńskiej metody misyjnej na tle aktualności misji ludowych we współczesnym duszpasterstwie.

1. ZWIĄZEK FORMALNY

W zachowanych źródłach pisanych dotyczących Misjonarzy Saletynów, niezależnie od ich charakteru, czy to będzie charakter ściśle prawny, czy to bardziej sprawozdawczy, informujący lub napominający, wielokrotnie poruszona jest kwestia misji ludowych.

Pisma okólne, listy, sprawozdania, które wydają wyżsi przełożeni zakonnici są w zasadzie swoistym aktualizującym komentarzem do sytuacji unormowanej bądź to przez *Regulę* czy *Konstytucje*, bądź to przez prawo zwyczajowe czy *Statuty Prowincjalne*.

Analiza tych dokumentów pozwoli ukazać związek charyzmatu zakonnego Księży Misjonarzy Saletynów z prowadzonymi przez to zgromadzenie misjami ludowymi, czy to na płaszczyźnie czysto formalnej, czy to merytorycznej.

1.1. MISJE LUDOWE W SALETYŃSKIM PRAWODAWSTWIE

Nie ulega żadnej wątpliwości, że najważniejsze słowa dotyczące prowadzenia przez saletynów misji ludowych zostały zapisane w *Dekrecie zatwierdzającym zgromadzenie*. Nie jest on *sensu stricto* dokumentem prawnym, lecz istotną, zapisaną wypowiedzią Kościoła nt. charyzmatu i posługi saletynów: „(...) oprócz własnego uświęcenia, najbardziej zwracają uwagę na to, aby raz tu, raz tam rozchodząc się w różne strony świata, przez głoszenie słowa Bożego i przykład oraz święte misje, sprowadzać na prawą ścieżkę zbawienia oddalających się od prawdy i błądzących, i aby położyć kres różnorodnym błędom, ze wszech stron panoszącym się, zwłaszcza w naszych czasach, ku większej chwale Bożej z apostołską gorliwością, walcząc ze wszelkich sił”¹.

Przedsoborowe *Konstytucje* zakonne wiele miejsca poświęcały sprawie głoszenia misji ludowych. Cel szczególny Zgromadzenia, apostołstwo, miał się wyrażać między innymi właśnie przez głoszenie misji i rekolekcji. Każdy saletyn, zgodnie z zapisem *Konstytucji*, miał być zaangażowany w nawracanie grzeszników oraz pomnażanie czcicieli Ukrzyżowanego oraz Matki Bolesnej².

Kapłan Zgromadzenia, przeznaczony do głoszenia misji, przed rozpoczęciem pracy misjonarskiej, miał poświęcić około pół roku na przygo-

1 „(...) praeter propriam sanctificationem, in id maxime intendunt ut, hac illac discurrentes, verbi Dei praedicatione et exemplo sacrisque missionibus, devios ac errantes ad rectum salutis tramitem reducant, ac multiplices errores, praesertim aevo nostro undique grassantes, ad maiorem Dei gloriam apostolico zelo pro viribus profligare decertent. *Konstytucje Zgromadzenia Misjonarzy Matki Boskiej Saletyńskiej, Decretum Approbativum Instituti*, s. 112.

2 *Konstytucje Zgromadzenia Misjonarzy Matki Boskiej Saletyńskiej*, dok. cyt., nr 2-3.

11. Związek charyzmatu zakonnego...

towanie kazań i na naukę kazuistyki, jego zaś przełożony miał zweryfikować potrzebną do posługi misjonarskiej wiedzę. Również przełożony miał otrzymać od misjonarza do wglądu rozkład kazań potrzebnych na misje czy rekolekcje³.

Konstytucje podkreślały, że misjonarz ma mówić „jasno, poprawnie, z godnością i zrozumiale dla wszystkich”. Przejrzystość formy musiała iść w parze z bogactwem treści. Saletyn miał przez „naukę i rozmyślanie” przyswoić sobie wiedzę teologiczną, by prawdy chrześcijańskie wyklądać „ściśle, dokładnie, z przekonaniem i namaszczeniem”⁴.

Godnym zauważenie jest fakt, że *Konstytucje* przypominały o potrzebnym dla misjonarza czasie w ciągu całego roku na stosowny wypoczynek i kontakt ze wspólnotą⁵.

Praktyczne rozwiązania dla ogólnych norm zawartych w *Konstytucjach* podawały *Przepisy zwyczajowe*, będące zapisem sprawdzonych tradycji Zgromadzenia. *Przepisy zwyczajowe* podawały również konkretne ustalenia odnośnie do misji ludowych. Przesoborowe saletyńskie prawo zwyczajowe bardzo wiele uwagi poświęcało osobie i przymiotom kapłana głoszącego misje ludowe i rekolekcje oraz środkom służącym efektywności tejsze posługi.

I tak każda z prowincji Zgromadzenia powinna była posiadać własny przewodnik misyjno-rekolekcyjny, zatwierdzony przez radę generalną (co wskazuje na wagę, jaką przykładano do posługi słowa w Zgromadzeniu). Miało to na celu zachowanie saletyńskich zwyczajów i tradycji dostosowanych do miejscowych warunków⁶.

Rozdzielaniem misji czy rekolekcji między księży miał zajmować się sam prowincjał lub inny kapłan. Przełożony miejscowy, jeśli chciał wysłać któregoś ze swych podwładnych z taką posługą, musiał to czynić w konsultacji z prowincjałem⁷.

3 Tamże, nr 273-274.

4 Tamże, nr 275-276.

5 Tamże, nr 277.

6 Tamże, nr 322.

7 Tamże, nr 321.

Każdy ksiądz wyznaczony do głoszenia misji miał przedłożyć swemu przełożonemu napisane kazania według następującego planu misji: kazanie na otwarcie misji oraz kazania na takie tematy jak: zbawienie, słowo Boże, troska o nawrócenie grzeszników, grzech śmiertelny, grzech powszedni, okazje do grzechu, śmierć, sąd szczegółowy, sąd ostateczny, piekło, niebo, czyściec lub pamięć o zmarłych, взгляд ludzki, bluźnierstwo, zgorzenie, miłosierdzie Boże albo syn marnotrawny, spowiedź, skrucha, mocne postanowienie poprawy, spowiedź generalna, Jezus Chrystus, Męka Pańska lub droga krzyżowa, Najświętsza Maryja Panna, Eucharystia, świętokradztwo, konieczność religii, Kościół katolicki i jego powaga oraz obowiązki wierzących względem Kościoła, modlitwa, święcenie niedzieli, uświęcanie czynności, cztery bądź pięć nauk o Matce Bożej Saletyńskiej, wytrwanie w dobrym. Jeśli któryś z księży nie mógł przedstawić planu w całości, był zobowiązany co roku, mniej więcej miesiąc przed egzaminem, przedłożyć prowincjałowi przynajmniej sześć kazań na podane wyżej tematy⁸.

Nigdy nie można było opuścić podczas misji kazań o rzeczach ostatecznych⁹, podobnie przystępnego w formie i treści objaśnienia: „Składu Apostolskiego”, teologii sakramentów świętych oraz przykazań. Prawo zalecało, by tych objaśnień, rzetelnie przygotowanych, dokonywać przed wieczornym kazaniem¹⁰.

Prawo zwyczajowe podkreślało, że podczas misji czy rekolekcji należało wygłosić przynajmniej jedną naukę o Matce Bożej Saletyńskiej¹¹.

Warto zwrócić uwagę na cnoty, jakie prawo zwyczajowe zalecało saletyńskim misjonarzom. Księża w relacjach z duchowieństwem i wiernymi

8 Tamże, nr 323-324. W praktyce chodziło tu o księży, którzy nie ukończyli jeszcze piątego roku kapłaństwa. *Konstytucje* bowiem w nr 263 określały, że: „przez pięć lat po ukończeniu nauk teologicznych każdy ksiądz Zgromadzenia składa co roku wobec swoich współbraci egzamin z różnych nauk kościelnych, trwający trzy kwadransy”, w nr 264 zaś mówiły, że: „przez pierwsze trzy lata kapłaństwa księża nie głoszą kazań w kaplicach publicznych czy na misjach bez przedłożenia ich przełożonemu, który przygotowuje starannie swoich podwładnych do pracy duszpasterskiej”.

9 Tamże, nr 347.

10 Tamże, nr 348.

11 *Ogólne przepisy zwyczajowe Zgromadzenia Misjonarzy Matki Boskiej Saletyńskiej*, nr 14.

11. Związek charyzmatu zakonnego...

mi mieli wykazywać się dyskrecją, życzliwością, uprzejmością, uległością i tym wszystkim, co mogła im podyktować miłość bliźniego. Nie mogli w żaden sposób wyrażać niezadowolenia z powodu mieszkania czy wyżywienia. Powinni byli korzystać z rad i doświadczenia miejscowych duszpasterzy, szczególnie przy organizacji nabożeństw i uroczystości. Prawo podkreślało, by misjonarze pracowali nad związaniem parafian z miejscowym duszpasterzem, przez okazanie się jego pomocnikami w postudze. W czasie akcji misyjnej nie były dozwolone odwiedziny czysto towarzyskie¹².

Misjonarze, mając na uwadze dobro duchowe słuchaczy, mieli starać się, by ich kazania były jak najlepsze. Mogli w nich stosować wszystkie dostępne im środki. Ponadto kazania miały być „proste, treściwe i przekonujące”. Misjonarze mieli unikać wszelkiej słownej ekstrawagancji, długich okresów, niedbałości i prostactwa językowego, powtarzania się oraz wyrażeń oderwanych i zbyt naukowych. Kaznodzieje powinni byli uważać na sposób mówienia i gestykulację. Prawo zwyczajowe przestrzegało przed robieniem przycinków, demonstracją oburzenia, zniecierpliwienia albo gniewu, przed męceniem słuchaczy, karceniem nieobecnych i wytykaniem błędów¹³.

Ogłoszenia misyjne, według wskazań prawa zwyczajowego, ze względu na swą wagę miały być jasne i zwięzłe, wcześniej zapisane przez ogłaszającego, o ile nie *in extenso*, to przynajmniej w streszczeniu¹⁴.

Przepisy zwyczajowe drobiazgowo określały także kto i w jaki sposób jest odpowiedzialny za organizację posługi misyjnej w konkretnej parafii. Ksiądz mianowany dyrektorem misji (przez przełożonego przyjmującego zamówienie) miał porozumieć się z proboszczem parafii, prosząc o stosowne wskazówki. Miał także prosić proboszcza o załatwienie z ordynariuszem potrzebnych dla ekipy misyjnej uprawnień do spowiadania, głoszenia kazań i korzystania z przywilejów papieskich. Sam dyrektor misji był odpowiedzialny – w porozumieniu ze współbraćmi – tylko za przebieg akcji misyjnej. Pozostali misjonarze mieli dostosowywać się do jego zaleceń, wykazując doskonałą jedność. Życiem zakonnym misjonarzy miał nato-

12 Tamże, nr 338-340.

13 Tamże, nr 326-328.

14 Tamże, nr 346.

miast kierować ksiądz wyznaczony przez przełożonego. Jeśli przełożony nie wyznaczył swego zastępcy lub dyrektora misji, czynności te wykonywał najstarszy w zakonnej precedencji. W miarę możliwości misjonarze mieli stosować się do przepisów swego domu¹⁵.

Misjonarze po przybyciu do parafii mieli odprawić nawiedzenie Najświętszego Sakramentu i odmówić pięć „Ojcze nasz”, pięć „Zdrowaś Maryjo” i wezwania misyjne: „Najświętsze Serce Jezusa, zmiłuj się nad nami”; „Matko Boża Saletyńska, Pojednawczyni grzeszników, módl się nieustannie za nami, którzy się do Ciebie uciekamy”; „Święty Józefie, módl się za nami”; „Święci Patronowie parafii, módlcie się za nami”¹⁶.

Uroczystemu otwarciu misji zawsze miało towarzyszyć odśpiewanie *Veni Creator* i *Sub tuum* ze stosownymi modlitwami¹⁷. Zakończenie misji natomiast prawo zalecało zorganizować o takiej porze, by zgromadziło się jak najwięcej wiernych. Ta uroczystość miała być urządzona tak, by „ćwiczenia misyjne pozostawiły w duszach jak największy urok i by zachęciły wiernych do wytrwania w dobrem”¹⁸.

Po zakończeniu posługi misyjnej księży mieli przygotowywać się do natychmiastowego powrotu nazajutrz po ostatnim punkcie programu misyjnego bądź jeszcze tego samego dnia, o ile pozwalały na to względy grzesznościowe i czas. Nie wolno im było powracać do parafii, w której głosili misję oraz utrzymywać korespondencję z poznanymi tam osobami, chyba, że stał za tym ważny powód. W drodze na misję oraz w drodze powrotnej nie składało się wizyt, ani nawet nie urządzało się pielgrzymek bez pozwolenia przełożonego i bez towarzysza¹⁹.

W czasie misyjnej posługi saletyni mieli pamiętać o wizytach u chorych, by choć w taki sposób mogli oni skorzystać z tego szczególnego czasu łaski²⁰. Szczególną pamięcią należało otoczyć zmarłych parafian. Zalecane było urządzenie specjalnego nabożeństwa żałobnego²¹.

15 Tamże, nr 329-335.

16 Tamże, nr 336-337.

17 Tamże, nr 345.

18 Tamże, nr 358.

19 Tamże, nr 342-344.

20 Tamże, nr 349.

21 Tamże, nr 354.

11. Związek charyzmatu zakonnego...

Ważną rzeczą na misjach były odwiedziny wszystkich rodzin, o ile tylko było to możliwe. W czasie nawiedzania rodzin misjonarze nie powinni byli przyjmować poczęstunku ani napitku²².

Przepisy zwyczajowe zalecały stanowe gromadzenie: dzieci (już w pierwszych dniach misji w celu nauki katechizmu lub przygotowania do spowiedzi i komunii św. misyjnej), także matek, mężczyzn i dziewcząt w celu przypomnienia obowiązków stanowych. W miarę możliwości, należało urządzać komunie święte generalne dla każdego stanu i w ogóle zachęcać do częstego przyjmowania komunii świętej²³.

Prawo zwyczajowe podawało również kilka praktycznych wskazań na wypadek, gdyby w czasie misji zanikała gorliwość słuchaczy: „Zapał nie powinien nigdy słabnąć podczas misyj. Jeżeli się zauważy, że stygnie, trzeba go natychmiast ożywić jakąś pociągającą nauką lub uroczystością”²⁴ oraz: „Ponieważ śpiew jest wyborym środkiem do podtrzymania gorliwości w czasie ćwiczeń misyjnych, należy się starać, by wszyscy brali w nim udział. W tym celu uczy się wiernych kilka pieśni ludowych; nauka ta odbywa się tylko w kościele i nie przeciąga się do nocy”²⁵.

Konkretne wskazania dotyczyły również etapu kontynuowania misji po ich zakończeniu. Zalecanymi środkami wytrwania były: nabożeństwo do Najświętszego Serca Pana Jezusa, do Eucharystii, do Najświętszej Maryi Panny oraz wspólna modlitwa w rodzinach. Misjonarze mieli ponadto zachęcać do wpisywania się do Bractwa Matki Boskiej Saletyńskiej²⁶.

Po II Soborze Watykańskim Misjonarze Saletyni, zgodnie ze wskazaniami Kościoła, podjęli zadanie rewizji i odnowy prawa zakonnego. Każda z prowincji zgromadzenia wniosła swój wkład w powstanie nowej *Reguły życia Misjonarzy Matki Bożej z La Salette* i tworzyła własny zbiór przepisów prawa zwyczajowego. Nowe prawo zwyczajowe Prowincji Polskiej, powstałe w latach siedemdziesiątych XX wieku, kwestię misji ludowych i rekolekcji ujęło mniej szczegółowo niż poprzednie.

22 Tamże, nr 350.

23 Tamże, nr 351-353.

24 Tamże, nr 355.

25 Tamże, nr 356.

26 Tamże, nr 357.

Według nowych przepisów zwyczajowych, ze względu na to, że głoszenie misji i rekolekcji jest jednym z celów Misjonarzy Saletynów, księża podlegający egzaminom²⁷ mieli przysyłać do komisji egzaminacyjnej, na miesiąc przed terminem, co roku po pięć kazań rekolekcyjnych²⁸.

Określone zostało także, podobnie jak w poprzednim zbiorze prawa zwyczajowego, że w czasie misji czy rekolekcji wygłosić należy przynajmniej jedną naukę o Matce Bożej Saletyńskiej²⁹.

Nowe prawo zwróciło także uwagę, że do głoszenia misji i rekolekcji – jednego z podstawowych zadań księży Polskiej Prowincji – należy przygotowywać już alumnów seminarium duchownego³⁰.

Zadaniem prowincjała, w kwestii działalności misyjnej, miało być powoływanie dyrektora i członków ekipy misjonarskiej. Do jego kompetencji dołączono sprawę ustanawiania referatu misyjno-rekolekcyjnego, zarządzanego przez dyrektora i dwóch asystentów. W gestii referatu leżało przyjmowanie zamówień na misje czy rekolekcje oraz kierowanie pracą misjonarzy. Jeśli sytuacja wymagałaby zaangażowania księdza spoza stałej ekipy misyjnej, można było to zrobić po uzyskaniu zgody odnośnego przełożonego lokalnego³¹.

Szczegółowe ustalenia odnośnie do przebiegu misji, nabożeństw czy uroczystości, teksty i wskazówki praktyczne miał zawierać przewodnik misyjno-rekolekcyjny, ułożony przez członków referatu. Zatwierdzenie przewodnika miało należeć do prowincjała i jego rady³².

Nowe prawo zwyczajowe normowało także kwestie finansowe. Honorarium za posługę misyjną stali członkowie ekipy mieli oddawać do kasy prowincjalnej, księża głoszący misje okazjonalnie, ofiary mieli oddawać

27 Według nowego prawa zwyczajowego: „przez pięć lat po święceniach każdy ksiądz zdaje egzamin z różnych dziedzin teologii i prawa kościelnego”. *Nowe prawo zwyczajowe prowincji*, b. m. w., 1970-1972, mps, nr 105.

28 Tamże, nr 107.

29 Tamże, nr 210.

30 Tamże, nr 211.

31 Tamże, nr 212-214.

32 Tamże, nr 215.

11. Związek charyzmatu zakonnego...

własnemu przełożonemu. Prowincjał z radą miał za zadanie określić wysokość i źródła sum potrzebnych do funkcjonowania referatu³³.

Podkreślone zostało, że misjonarze po zakończeniu pracy wyjeżdżają z parafii, w której głosili słowo Boże i nie wracają do niej bez wiedzy miejscowego proboszcza³⁴. Do referatu misyjno-rekolekcyjnego zaś mieli przesłać pisemną relację z przebiegu swej postługi³⁵.

Wydane w 1985 roku *Statuty Prowincjalne*³⁶ były w zasadzie zbiorkiem przepisów uchwalonych przez kapituły prowincjalne z lat 1972, 1973, 1976 i 1985. Interesujące nas przepisy odnośnie do misji ludowych, prócz swej numeracji, w zasadzie nie uległy zmianom. Jedyna zmiana to określenie, że księża głoszący misje i rekolekcje, niezależnie czy są na stałe w ekipie misyjnej, czy dorywczo, oddają honorarium w całości na potrzeby formacji w prowincji³⁷.

Drugie wydanie *Statutów Prowincjalnych* podobnie nie wprowadziło innowacji co do misji ludowych. Zmianie uległy dwa przepisy. Poprzednie *Statuty* określały, że księża podlegający egzaminom na miesiąc przed egzaminem mają co roku przysłać po 5 kazań rekolekcyjnych. W nowym zbiorze prawa określono nader ogólnie: „Ponieważ jednym z pierwszorzędných naszych celów są misje i rekolekcje, zwraca się baczną uwagę, na to, aby zakonnicy byli do tej funkcji dobrze przygotowani poprzez odpowiednią formację”³⁸. Druga zmiana to określenie, że księża głoszący misje i rekolekcje oddają honorarium w połowie na utrzymanie i rozwój dzieł formacji w prowincji oraz własnego domu³⁹.

Nowa *Reguła życia zakonnego Misjonarzy Matki Bożej z La Salette*, składająca się z *Konstytucji* oraz *Norm Konstytucyjnych* i *Norm Kapitulnych* mało miejsca, w porównaniu z *Konstytucjami* z 1926 roku, poświęca głoszeniu misji ludowych. Podkreśla ona jednak, że spośród wielorakich działań apostołskich, jakie Lud Boży może powierzyć Zgromadzeniu, nie

33 Tamże, nr 216-217.

34 Tamże, nr 218.

35 Tamże, nr 219.

36 *Statuty Prowincjalne. Prowincja Matki Bożej Królowej Polski*, Kraków 1987.

37 Tamże, nr 236.

38 *Statuty Prowincjalne. Prowincja Matki Bożej Królowej Polski*, Warszawa 1995.

39 Tamże, nr 240.

które są bardziej zgodne z jego charyzmatem. Takim zadaniem są między innymi „działania skierowane ku pogłębieniu wiary: głoszenie rekolekcji i misji (...)”⁴⁰. *Reguła* podkreśla ponadto, że: „Zakonnicy przeznaczeni do misji w kraju lub zagranicą mają otrzymać odpowiednie przygotowanie”⁴¹.

W ostatnich latach Polska Prowincja podjęła się ponownego przejrzenia i odnowienia swego prawa zwyczajowego – *Statutów Prowincjalnych*. Ustalenia odnośnie do misji ludowych nie uległy jednak radykalnym zmianom.

Posługa głoszenia misji i rekolekcji nadal jest uznawana za jedno z podstawowych zadań Prowincji Polskiej. Przypomniane jest, że podczas misji i rekolekcji należy podkreślać nauki płynące z orędzia Matki Bożej Saletyńskiej⁴².

Statuty określają także, podobnie jak poprzednia ich wersja, że „alumnów przygotowuje się (...) stopniowo i praktycznie do pracy rekolekcyjno-misyjnej przez spotkania z misjonarzami i poznawanie metod ich pracy”⁴³.

Obowiązujące prawo zwyczajowe przypomina, że głoszenie misji i rekolekcji jest jednym z podstawowych celów Zgromadzenia. Dlatego przykładą się szczególną wagę do odpowiedniej formacji zakonników, by byli dobrze przygotowani do tej istotnej posługi⁴⁴.

Jeśli wymagają tego okoliczności i należałoby do pomocy w posłudze misyjnej zaangażować księdza spoza stałej ekipy misyjnej istnieje obowiązek, zgodnie ze statutami, uzgodnienia tego z odnośnym przełożonym miejscowym⁴⁵.

Obowiązujące statuty regulują również kwestie finansowe. Mianowicie głoszący misje oddają połowę honorarium na potrzeby prowincji, a drugą połowę do kasy własnego domu. Prowincjał z radą i w porozumie-

40 *Reguła życia zakonnego Misjonarzy Matki Bożej z La Salette, Normy konstytucyjne i kapitulne*, dok. cyt., nr 38 kp.

41 Tamże, 47 kp.

42 *Statuty Prowincji Matki Bożej Królowej Polski Misjonarzy Matki Bożej z La Salette*, dok. cyt., nr 6.

43 Tamże, nr 44.

44 Tamże, nr 56.

45 Tamże, nr 135.

11. Związek charyzmatu zakonnego...

niu z dyrektorem referatu określają, jakie sumy zostaną przeznaczone na funkcjonowanie referatu⁴⁶.

2. ZWIĄZEK MERYTORYCZNY

Posługa głoszenia misji ludowych przez saletynów wynika z charyzmatu, a w konsekwencji z apostołskiego posłannictwa albo – używając innego określenia, często stosowanego w dokumentach saletyńskich – misji Zgromadzenia. Należy przypomnieć, że zasadniczym celem, treścią misji ludowych, jest wezwanie do nawrócenia. Podobnie, istotną cechą charyzmatu saletyńskiego jest głoszenie nawrócenia i pojednania. Obecnie zajmujemy się więc związkiem merytorycznym, czyli treściowym między charyzmatem zakonnym saletynów a prowadzonymi przez nich misjami ludowymi.

2.1. CEL MISJI LUDOWYCH A CHARYZMAT SALETYŃSKI

Celem misji parafialnych jest odnowa życia chrześcijan, dokonywana co jakiś czas, okresowo, zwana „nawróceniem”. Ten cel w rozwoju historycznym misji ukształtował się ostatecznie w połowie XVIII wieku⁴⁷.

Owa zamierzona przez misje odnowa ma pewne istotne cechy. Powinna być fundamentalna, czyli powinna odnosić się do podstaw życia chrześcijańskiego, a nie jakiegoś aspektu. Kiedyś, gdy można było zakładać wiarę u słuchaczy, odnowa oznaczała przede wszystkim porzucenie grzechu, poprzez przystąpienie do spowiedzi i życie w łasce. Dzisiaj odnowa życia poprzez misje musi być rozumiana jako odnowa wiary, to znaczy prowadzić do radykalnego opowiedzenia się w życiu za Jezusem Chrystusem⁴⁸.

Odnowa życia chrześcijańskiego powinna być także wspólnotowa, czyli ma uwzględniać relacje, zawiązane m.in. przez chrzest święty. Misje

46 Tamże, nr 136-137.

47 SIWEK, *Misje ludowe wczoraj i dziś*, MH 169/1998, s. 7.

48 Tamże, s. 8.

tradycyjne głosiły hasło: „Ratuj duszę swoją”. Współczesne misje budzą świadomość wspólnoty wiary i wspólnoty Kościoła w słuchających⁴⁹.

Ta odnowa ma być wreszcie apostołska, zgodnie z przekonaniem, że „Komunia i misja są ze sobą głęboko związane, przenikają się i nawzajem implikują tak dalece, że komunია jest równocześnie źródłem i owocem misji: komunია jest misyjna, misja zaś służy komunii” (ChL 32). Współczesne misje przygotowują adresatów nie tylko do rozumienia potrzeby apostołstwa, lecz także do osobistego wkładu w rozwój struktur czy grup apostołskich o trwałym charakterze⁵⁰.

Zawsze głównym zadaniem misji wewnętrznych głoszonych przez saletynów było doprowadzenie wiernych do spowiedzi świętej – pojednania się z Bogiem. Oprócz tego, misjonarze saletyńscy poprzez posługę słowa pogłębiali wiarę słuchaczy, by umocnić w nich miłość do Jezusa w Najświętszym Sakramencie, pogłębiali nabożeństwo do Matki Bożej, zachęcali do okazywania szczerzej miłości bliźniego, wzywali do pojednania między zwaśnionymi⁵¹.

W tym miejscu należy przedstawić istotne stwierdzenie dotyczące interesującego nas związku misji ludowych z saletyńskim posłannictwem (misją). Co prawda, nie ma tu *explicite* mowy o misjach parafialnych, jednak wymienione przez kapitułę generalną cechy posłannictwa Misjonarzy Saletynów pokrywają się dokładnie z cechami współczesnych misji ludowych: „Kapituła stwierdza, że misja Zgromadzenia zawiera następujące elementy: pojednanie w świecie podzielonym stanowi część misji Misjonarzy Matki Bożej z La Salette; misja jest inkulturowana w życie i wiarę ludu, któremu posługujemy i zawiera jednocześnie przemianę serca i zmianę struktur; starając się o nawrócenie serca, nasza misja ma na uwadze niewiarę ludzi, którym posługujemy, uważając ją za rzeczywistą formę biedy; nadajemy misji pojednania ludzkie oblicze poprzez posługiwanie biednym i znajdującym się na marginesie życia; zespalamy wysiłki z chrześcijanami i osobami zakonnymi, coraz liczniejszymi, którzy z opcji na rzecz ubogich uczynili kryterium podejmowania decyzji. Znajdujemy środki służące

49 Tamże.

50 SIWEK, *Misje ludowe wczoraj i dziś*, art. cyt., s. 9.

51 P. JAMIOL, *Saletyni w Polsce*, dz. cyt., s. 119.

11. Związek charyzmatu zakonnego...

ukonkretnieniu tej opcji w życiu osobistym, życiu naszych wspólnot, prowincji i regionów, jak również w całym Zgromadzeniu; współpracujemy ze świeckimi, uznając ich za partnerów w misji pojednania; współpracujemy między sobą, aby świadectwo naszego życia mogło stać się częścią integralną naszej misji”⁵².

Posłannictwo (misja) Zgromadzenia, zgodnie z charyzmatem, jest skierowane na nawrócenie i pojednanie człowieka z Bogiem, samym sobą oraz bliźnim, uwzględniając aspekt indywidualny oraz wspólnotowy pojednania. Głoszenie misji ludowych jest jednym z wielu sposobów realizacji posłannictwa Zgromadzenia. Należy podkreślić, że cel, do którego zmierzają misje parafialne i posłannictwo saletyńskie, zakorzenione w charyzmacie, jest ten sam, mianowicie nawrócenie i pojednanie.

2.2. ŚRODKI REALIZACJI CELU MISJI LUDOWYCH A CHARYZMAT SALETYŃSKI

Środkami misyjnego oddziaływania we wspólnotach są misyjne kerygmat, czyli głoszenie słowa Bożego oraz celebracje misyjne.

Głoszenie słowa Bożego zawsze zajmowało miejsce centralne w misjach ludowych. Wymagało bowiem zarówno pouczenia słuchaczy, jak i emocjonalnego ich poruszenia. Z czasem przybrało to formę kazań porannych, *instruendum* i kazań wieczornych, *ad commovendum*. Te drugie skupione były na tematyce eschatologicznej. Sposób przedstawiania treści był niejednokrotnie kontrowersyjny, co przysparzało misjom ludowym zażydłych przeciwników⁵³.

We współczesnych misjach ludowych unika się wykładu dogmatyczno-moralnego, preferując głoszenie kerygmatu w sensie ścisłym. Ten kerygmat jest oparty na Piśmie Świętym, jest chrystocentryczny i posiada perspektywę dialogiczną: wezwanie Boga – odpowiedź człowieka. Treści

52 RADA ZGROMADZENIA MISJONARZY MATKI BOŻEJ Z LA SALETTE W 1997 R., Dokument końcowy *Wspólne spojrzenie w przyszłość*, Aneks V: *Kapituła Generalna 1994, Decyzja nr 1: Określenie pojęcia misji*, s. 21-22.

53 SIWEK, *Misje ludowe wczoraj i dziś*, art. cyt., s. 10-12.

kerygmatyczne mają swe miejsce także podczas konferencji dla stanów oraz w rozmowach indywidualnych. Kerygmat głoszony jest zasadniczo w kazaniach, podczas spotkań grupowych czy indywidualnych. Nie unika się też procesji, inscenizacji biblijnych, śpiewu pieśni religijnych, spotkań ze słowem Bożym, świadectw⁵⁴.

Misje ludowe, głoszone przez saletynów, trwały zazwyczaj osiem dni. Saletyńscy misjonarze dysponowali stosowną liczbą dobrze przygotowanych i opanowanych kazań misyjnych, zarówno ogólnych, jak i stanowych. Wszystkie miały być przygotowane w oparciu o Pismo Święte, posiadać solidny fundament teologiczny i zawierać przykłady z życia⁵⁵.

Treść zasadnicza przekazu misyjnego była zawarta w kazaniach ogólnych, wygłaszanych rano i wieczorem. Poranne kazania były raczej pouczeniami katechizmowymi. Natomiast wieczorne kazania miały na celu poruszenie, a nawet wstrząśnięcie sumieniami słuchaczy. Te ostatnie dotyczyły prawd wiecznych; zazwyczaj głosili je najbardziej doświadczeni kaznodzieje w zespole misyjnym⁵⁶.

Tematy kazań ogólnych były następujące: 1. Kazanie wstępne – zbawienie człowieka, 2. Wiara, 3. Dekalog, 4. Grzech, 5. Śmierć, 6. Sumienie, 7. Spowiedź święta, 8. Niebo, 9. Piekło, 10. Przebaczenie, 11. Eucharystia, 12. Męka Chrystusa, 13. Miłość Boga i bliźniego, 14. Praca i modlitwa, 15. Maryja jako droga do nieba, 16. Duch apostołski, 17. Matka Boża z La Salette, 18. Czcij ojca swego i matkę swoją, 19. Zakończenie – tajemnica krzyża. Pierwsze kazanie na misjach, tzw. propagandowe, przeznaczone dla ogółu wiernych, wygłaszał przełożony zespołu misyjnego⁵⁷.

Nauki stanowe były wygłaszane: dla dzieci, dla młodzieży, dla matek, dla ojców, dla kobiet i dla mężczyzn. Ich treścią były najczęściej obowiązki stanu, samo kazanie przypominało rachunek sumienia. Po naukach organizowana była spowiedź dla poszczególnych stanów⁵⁸.

54 Tamże, s. 11-12.

55 P. JAMIOŁ, *Saletyni w Polsce*, dz. cyt., s. 114, 119.

56 Tamże, s. 114, 119.

57 Tamże, s. 119.

58 Tamże, s. 114, 119.

11. Związek charyzmatu zakonnego...

Tradycją było, iż Misjonarze Saletyni nie używali (i nadal nie używają) w czasie głoszenia kazań komży. Na strój zakonny zakładali stułę; obowiązkowo w czasie prowadzenia misji nosili duży saletyński krzyż z narzędziami męki Pańskiej, otrzymywany w czasie profesji zakonnej⁵⁹.

Na misjach swe ważne miejsce zajmują celebracje, czyli liturgia misyjna oraz nabożeństwa paraliturgiczne. Mają one na celu nadanie pożądanego splendoru i nadzwyczajnego charakteru samej akcji misyjnej, służą publicznemu wyrażeniu swych przeżyć czy zmanifestowaniu wiary przez uczestników. Jedne celebracje są związane ze sprawowaniem sakramentów (odnowienie przyrzeczeń chrzcielnych, odnowienie przyrzeczeń małżeńskich), inne – pozasakramentalne, często nazywane są uroczystościami (uroczystość rozpoczęcia misji, uroczystość maryjna, uroczystość przy krzyżu)⁶⁰.

Metoda misyjna saletynów była podobna do metod innych zgromadzeń zakonnych. Świadczą o tym konferencje stanowe, komunie św. generalne połączone ze wspólnym, publicznym przeproszeniem, a także organizowane gdziekolwiek renowacje misji. Misjonarze otaczali szczególną troską chorych parafian, których odwiedzali i którym udzielali sakramentów świętych⁶¹.

Dobrze przeprowadzone misje owocowały poprawą życia religijnego parafii; wzrastała liczba przystępujących do sakramentów świętych. Ożywiało się życie liturgiczne, jednali się zwaśnieni, często naprawiano publiczne zgrzeszenia⁶².

Warto wspomnieć o praktyce tzw. renowacji misji świętych. Miało to miejsce po roku od przeprowadzenia misji ludowych. Często duszpasterze parafii prosili o renowacje tych samych misjonarzy, co poprzednio. Ta posługa trwała od 4 do 8 dni, mając podobny przebieg i metodę co zwykle misje. Odmienne były jednak tematy kazań ogólnych: 1. Nauka wstępna, 2. Nie można dwom Panom służyć, 3. Poznanie Boga, 4. Sąd ostateczny, 5. Życie z wiary, 6. Kościołem ty jesteś, 7. Dekalog, 8. Korzystajmy

59 Tamże, s. 119.

60 SIWEK, *Misje ludowe wczoraj i dziś*, art. cyt., s. 12.

61 P. JAMIOŁ, *Saletyni w Polsce*, dz. cyt., s. 119.

62 Tamże, s. 119

z dobrodziejstw spowiedzi świętej, 9. Eucharystia, 10. W krzyżu zwycięstwo, 11. Chrystus w nas, 12. Częsta komunია święta, 13. Pobożność maryjna, 14. Świętość na co dzień, 15. Pojednanie, 16. Jezus wzorem miłości, 17. Powołanie, 18. Życiem swoim wyznawać Chrystusa, 19. Niebo⁶³.

Duchowość saletyńska, wypływająca z charyzmatu, podkreśla pewne środki i praktyki uświęcenia osobistego i wspólnotowego oraz odpowiedź na apel Maryi z La Salette. Są to: modlitwa (Eucharystia, rozważanie słowa Bożego, nabożeństwo do Matki Bożej), pokuta (przede wszystkim gorliwe wypełnianie obowiązków stanu), gorliwość apostołska (szczególny aspekt to stała odnowa w kontekście przemian w Kościele i świecie)⁶⁴.

Głoszenie słowa Bożego oraz sprawowane celebracje podczas misji ludowych prowadzonych przez Saletynów zawsze miało na celu pogłębienie u słuchaczy modlitwy osobistej i wspólnotowej, podjęcie chrześcijańskiej pokuty oraz obudzenie przekonania o konieczności dawania świadectwa o Jezusie Chrystusie w swoim środowisku.

Trzeba zatem podkreślić, że środki realizacji celu misji ludowych, stosowane powszechnie, w tym także i przez misjonarzy saletyńskich, wiążą się integralnie z charyzmatem saletyńskim.

3. AKTUALNOŚĆ SALETYŃSKIEJ METODY MISJI LUDOWYCH

W ostatnich latach zasadniczy akcent w misjach ludowych położony był na formację sakramentalną i odnowienie rodziny. Ważna była również problematyka praw człowieka i życia społecznego w komunistycznym państwie.

Obecnie metody i tematyka ewangelizacji muszą zostać dostosowane do nowych potrzeb i problemów współczesnego człowieka. Nowe warunki, wynikające z liberalizmu, konsumpcjonizmu i pluralizmu domagają się nowej ewangelizacji.

63 Tamże, s. 119

64 A. ZAGÓRSKI, *Misjonarze Matki Bożej z La Salette*, art. cyt., s. 25.

11. Związek charyzmatu zakonnego...

Dlatego też do pierwotnych celów misji ludowych należy dołączyć konieczność pogłębienia formacji biblijnej oraz wprowadzenia wiernych w głębsze doświadczenie modlitwy. Uczestnikom misji trzeba ukazać ich zadania i odpowiedzialność w Kościele jako chrześcijan świeckich: zaangażowanie zawodowe, możliwości uczestnictwa w życiu miejscowej wspólnoty Kościoła, perspektywa współpracy z lokalnymi strukturami czy samorządami.

Jednak to wymaga, by misjonarze ludowi mieli głęboką znajomości teologii, wrażliwość duchową i zmysł pastoralny, by być dobrym i gorliwym narzędziem w ręku Pana, które otworzy słuchaczy na Ewangelię, nauczanie Kościoła oraz na pracę apostolską razem z duchownymi w winnicy Chrystusa⁶⁵.

3.1. ZAANGAŻOWANIE MISJONARZY SALETYNÓW W GŁOSZENIU MISJI LUDOWYCH

Członkowie zgromadzenia Misjonarzy Matki Bożej z La Salette z Prowincji Matki Bożej Królowej Polski mają swój istotny wkład w posługę misji ludowych w Polsce. Wkład ten ukazuje aktualność ich metody misyjnej. Ze względu na jej skuteczność są zapraszani przez duszpasterzy do głoszenia misji oraz sami się w nią – w miarę możliwości personalnych Prowincji – chętnie angażują.

Na początku lat 20-tych XX wieku niewielka liczba księży, częściej obcokrajowców, nie pozwalała na rozwinięcie akcji misyjnej. Po 1922 roku nastąpił rozwój działalności kaznodziejskiej z inicjatywy ks. Andrzeja Skibińskiego MS, który utworzył ekipę rekolekcyjno-misyjną. Z kilkoma innymi współbraćmi: ks. Franciszkiem Tustanowskim MS, ks. Michałem Herbutem MS, ks. Jakubem Sową MS i ks. Władysławem Pająkiem MS

65 KONFERENCJA WYŻSZYCH PRZEŁOŻONYCH ZAKONÓW MĘSKICH, KONFERENCJA WYŻSZYCH PRZEŁOŻONYCH ŻEŃSKICH ZGROMADZEŃ ZAKONNYCH, *Idziemy naprzód z nadzieją. Życie konsekrowane w Polsce na początku nowego tysiąclecia*, dok. cyt., s. 84.

wyłosił w latach 1922-1927 szereg misji ludowych na terenie całego kraju⁶⁶.

Po roku 1928 działalność misyjna przeżywała swoisty kryzys ze względu na chorobę *spiritus movens* tej posługi, ks. Andrzeja Skibińskiego. Do 1934 sporadycznie saletyni głosili misje. Tej posłudze oddawali się wtedy: ks. Michał Bielak MS, ks. Stanisław Kociuba MS, ks. Klemens Schleis MS, ks. Stanisław Zajchowski MS, ks. Ludwik Wołek MS, ks. Tadeusz Ptak MS i ks. Józef Sroka MS⁶⁷.

Gdy w 1934 roku utworzono Prowincję Polską Zgromadzenia, otworzyły się wtedy perspektywy rozwoju posługi misyjnej. Prowincjał, ks. Michał Kolbuch MS, zorganizował w 1935 roku stałą ekipę misyjno-rekolekcyjną. Oprócz samego prowincjała należeli do niej znakomici kaznodzieje: ks. Julian Filoda MS, ks. Tadeusz Ptak MS, ks. Stanisław Krzyworączka MS, ks. Józef Sroka MS. Wybuch wojny zahamował wspaniale rozwijającą się działalność kaznodziejską⁶⁸.

Po wojnie polscy saletyni wznowili pracę rekolekcyjno-misyjną. Liczba misjonarzy, oddających się tej posłudze na stałe lub czasowo w ekipie misyjno-rekolekcyjnej stopniowo rosła. W latach 1945-2002 szczególnie oddani głoszeniu słowa na misjach ludowych byli utalentowani kaznodzieje: ks. Michał Kolbuch MS, ks. Andrzej Skibiński MS, ks. Michał Bielak MS, ks. Stefan Mycak MS, ks. Bronisław Młynarski MS, ks. Roman Wojtunik MS, ks. Stanisław Krzyworączka MS, ks. Tadeusz Ptak MS, ks. Józef Sroka MS, ks. Stanisław Sowa MS, ks. Józef Burdaś MS, ks. Jan Potyrała MS, ks. Franciszek Żurawski MS, ks. Alojzy Gandawski MS, ks. Wincenty Bugiel MS, ks. Tadeusz Piękoś MS, ks. Zdzisław Przybycień MS, ks. Fryderyk Przybycień MS, ks. Józef Mituś MS, ks. Adolf Grotkowski MS, ks. Edward Cieśla MS, ks. Edward Woźniak MS, ks. Czesław Hałgas MS sr, ks. Marian Łącki MS, ks. Marian Jakubiec MS, ks. Zbigniew Czuchra MS, ks. Augustyn Hamielec MS, ks. Władysław Pasiut MS, ks. Jan Żrebiec MS, ks. Władysław Żrebiec MS, ks. Władysław Wichniarz MS, ks. Stanisław

66 P. JAMIOŁ, *Saletyni w Polsce*, dz. cyt., s. 113.

67 Tamże, s. 113.

68 Tamże, s. 113.

11. Związek charyzmatu zakonnego...

Niemiec MS, ks. Józef Wal MS, ks. Zbigniew Pałys MS, ks. Lesław Pańczak MS i inni⁶⁹.

Misjonarze saletyńscy ogółem w latach 1920-2002 przeprowadzili około 1387 misji ludowych i około 547 renowacji misji. Warto zatem w tym miejscu wspomnieć najgorliwszych misjonarzy, ich lata posługi i liczbę wygłoszonych serii misji i renowacji misji: ks. Wincenty Bugiel MS (32 lata posługi) wygłosił 40 misji i 11 renowacji, ks. Józef Burdaś MS (35 lat) 46 misji i 8 renowacji, ks. Edward Cieśla (34 lata) 22 misje i 12 renowacji, ks. Stanisław Krzyworączka (50 lat) 72 misje i 13 renowacji, ks. Bronisław Młynarski MS (37 lat) 87 misji i 21 renowacji, ks. Stefan Mycak MS (38 lat) 147 misji i 36 renowacji, ks. Władysław Pasiut MS (26 lat) 69 misji i 31 renowacji, ks. Tadeusz Piękoś MS (37 lat) 64 misje i 20 renowacji, ks. Jan Potyrała MS (9 lat) 24 misje i 12 renowacji, ks. Zdzisław Przybycień MS (16 lat) 28 misji i 4 renowacje, ks. Tadeusz Ptak MS (50 lat) 57 misji i 13 renowacji, ks. Andrzej Skibiński MS (35 lat) 33 misje i 6 renowacji, ks. Stanisław Sowa MS (29 lat) 30 misji i 5 renowacji, ks. Józef Sroka MS (35 lat) 52 misje i 9 renowacji, ks. Józef Wal MS (18 lat) 97 misji i 28 renowacji, ks. Roman Wojtunik MS (46 lat) 54 misje i 27 renowacji, ks. Edward Woźniak MS (36 lat) 54 misje i 28 renowacji, ks. Jan Żrebiec MS (19 lat) 19 misji i 12 renowacji, ks. Władysław Żrebiec MS (29 lat) 37 misji i 13 renowacji, ks. Franciszek Żurawski MS (10 lat) 27 misji i 14 renowacji⁷⁰.

Trzeba podkreślić, że znaczna liczba i częstotliwość głoszonych misji ludowych i renowacji dobitnie świadczy o aktualności saletyńskiej metody misyjnej. Głoszone przez Saletynów w duchu charyzmatu orędzie pojednania ma głęboki i bliski związek z zawsze aktualnym przestaniem miłosierdzia i przebaczenia⁷¹, *co sprawia, że Saletyni są chętnie słuchani przez współczesnych adresatów misji parafialnych i równie chętnie zapraszani przez licznych duszpasterzy.*

69 Tamże, s. 114.

70 Tamże, tabela 22, s. 115-118.

71 A. ZAGÓRSKI, *Misjonarze Matki Bożej z La Salette*, art. cyt., s. 24.

W podsumowaniu zauważyć należy, że każdy instytut zakonny i każdy poszczególny zakonnik, o ile chce być wierny swemu powołaniu, musi ciągle dawać sobie odpowiedź na pytanie o twórczą wierność wobec charyzmatu zakonnego i realizację misji, którą posiada instytut.

Są zadania i posługi wspólne wielu zakonom, są i takie, w których zakony lepiej wyrażają swoje zaangażowanie w budowę Królestwa Bożego na ziemi. Niewątpliwie posługą, która organicznie jest związana z charyzmatem saletyńskim jest głoszenie misji ludowych.

Mimo wielu głosów krytyki, jest to posługa nadal aktualna, będąca w swej istocie doskonałym narzędziem nowej w formie, lecz zawsze tej samej w treści ewangelizacji.

SUMMARY

Zygmunt Tokarz MS

RELATION BETWEEN THE RELIGIOUS CHARISM OF THE MISSIONARIES OF OUR LADY OF LA SALETTE AND THE PREACHING OF PARISH MISSIONS

We are going to present formal and factual connections between the La Salette Missionaries' religious charism and the preaching of parish missions. In the preserved formal sources concerning the Congregation of the Missionaries of Our Lady of La Salette, whether the character of the sources is strictly legal or more "in the area of reporting, informing or admonishing, one can find issues of interest that relate to parish missions. Similarly, circular letters, reports published by the superiors are, by and

11. Związek charyzmatu zakonnego...

large, a peculiar updating commentary on the situation governed either by the rule, constitution, common law or provincial statutes. The analysis of these documents allows us to present the connection between the religious charism of the Missionaries of Our Lady of La Salette and the preaching of parish missions both on the formal and factual plane. The aim of parish missions is to renew Christian life through conversion. That renewal should have a community character and include all the parishioners. The renewal should also be apostolic, preparing Christians for zealous and regular sacramental life. Focusing on the factual connection between the subject of the religious charism of the Missionaries of Our Lady of La Salette and the preaching of parish missions one can notice the need of renewing family and neighborhood life by means of reconciliation with our brothers and sisters and ourselves. However, this reconciliation first presumes reconciling with God through conversion. The Missionaries of Our Lady of La Salette fulfill all these tasks by discussing the subjects connected with the conscience and the Decalogue. That is why one of the crucial features of parish missions is the necessity of promoting and guiding Bible Study groups, as well as the experience of prayer. Kerygma plays the most important role in preaching parish missions. It is Kerygma that indicates the strict connection between the charism of the Missionaries of Our Lady of La Salette and the main purpose of parish missions, namely reconciliation.

Ks. mgr lic. Zygmunt Tokarz MS, (ur. 1965 r.). Studia filozoficzno-teologiczne odbył na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (specjalność: homiletyka). Obecnie jest doktorantem na Papieskim Uniwersytecie Jana Pawła II w Krakowie. Od kilku lat pełni funkcję dyrektora Referatu Misyjno-Rekolekcyjnego Księży Misjonarzy Saletynów. Znany i ceniony rekolekcjonista i misjonarz ludowy.